

Тања З. МИЛОСАВЉЕВИЋ*
Институт за српски језик САНУ
Београд

Оригинални научни рад
Примљен: 26. 11. 2021.
Прихваћен: 14. 12. 2021.

ПРИМЕНА АНТРОПОЦЕНТРИЧКОГ ПРИНЦИПА У ДИЈАЛЕКАТСКОЈ ЛЕКСИКОГРАФИЈИ**

Задатак овога рада је практична примена актуелних знања из дијалекатске лингвокултуролошке лексикографије у словенској лингвистици на српску дијалекатску лексикографију, односно предлог концепције лингвокултуролошког речника српског призренског говора и обраде културно маркираних лексичких јединица у таквом речнику. Издвојене су јединице са културном значењском компонентом из сфере традиционалне културе, с циљем представљања менталитета и традиције конкретне дијалекатске језичке личности. Материјал је преузет из *Збирке речи из Призрена* Димитрија Чемериќића, који осим језичких садржи и ванјезичке информације, значајне за нови тип речника. Новина овог истраживања је лексикографски опис културно маркираних лексичких јединица једног народног српског говора с аспекта антропоцентризма. Представљен је модел лексикографског описа појединих јединица концепта из домена традиционалне српске призренске свадбе (*бареница*, *белег*, *брашњо*, *гови*, *дишема*), као пример и предлог могућег лингвокултуролошког лексикографског описа дијалекатских лингвокултура. Наша је замисао састављање лингвокултуролошког речника српског призренског говора, који би обухватио когнитивно-семантичку и лингвокултуролошку анализу културних и аксиолошких концепата и лексикографски опис јединица концепта које најупечатљивије одражавају поглед на свет, менталитет и културну традицију призренске дијалекатске језичке личности с почетка 20. века.

Кључне речи: антропоцентризам, лингвокултуролошки дијалекатски речник, српски призренски говор, концепт свадбе.

1. *Лингвокултурологија*. У вези са антропоцентричним правцем у лингвистици појачао се интерес за проблем повезаности језика и културе. Дијади језик – човек у окриљу антропоцентризма придружује се трећи елемент – култура, што је условило развој нове лингвистичке дисциплине – лингво-

* tanja77nis@gmail.com

** Овај рад је у оквиру пројекта који је финансирало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-9/2021-14.

културологије. Полазећи од становишта да су материјална и духовна култура народа инкорпориране у национални језик и да се испољавају у језичким појавама и процесима, циљ лингвокултуролошких истраживања је издвајање и опис културно маркираних јединица као носилаца националне специфичности и испитивање начина на које језик акумулира, чува и преноси културне информације.¹ У изучавању културно маркиране лексике користе се различити приступи. Доминантни су:

1. лингвокултурна концептологија,
2. лингвокултурна лексикографија,
3. дијалекатска лингвокултурологија.

1.1. *Дијалекатска лингвокултуролошка истраживања код нас.* Наше научно интересовање везано је за дијалектолошка лингвокултуролошка истраживања и у том домену бавили смо се описом појединих лингвокултурних концепата као одраза културне традиције, погледа на свет и менталитета дијалекатске језичке личности, пре свега представника призренско-тимочке говорне области (в. Милосављевић 2017, Милосављевић 2019, Милосављевић 2020).² Реконструисање појединих фрагмената дијалекатске језичке слике света са антропоцентричног становишта омогућило нам је дубљи и свеобухватнији приступ дијалекатском лексичком систему, пре свега као феномену који је истовремено и производ и репрезент традиционалне културе. Анализа особености погледа на свет дијалекатске заједнице на основу дијалекатске лексике омогућује да увид у оно што одређени колектив издваја, како и зашто бира одређена језичка средства за номинацију концепата концептосфере која га окружује, тј. који ментални и културни фактори условљавају регионалне особености језичке концептуализације и категоризације објективне стварности (Демидова 2011: 8). Сваки дијалекат могуће је посматрати као систем који одражава културне вредности свог региона и издвојити групе лексике са регионално-културним семантичким компонентама, које представљају, са аспекта лингвокултурологије, потенцијалне потешкоће у контакту носилаца различитих дијалеката и са особама које говоре стандардним језиком (Блохина 2017: Автореф. дисс).

1.2. *Антропоцентрички/лингвокултуролошки потенцијал дијалекатских речника.* Антропоцентричке компоненте регионалне језичке слике света проналазимо у речницима српских народних говора, који су примарно структурно-семантичког типа, тј. системски оријентисани, а огледају се као тежња аутора да региструју предмете и појаве који непосредно окружују човека и који чине његову свакодневницу, кроз доминацију придевских и глаголских ознака за радње и особине својствене човеку и у обиму тематске групе именица којима се обележава човек по спољашњим карактеристикама, карактеру, понашању, професији итд. Претече нових тзв. „лексикона културе” су

¹ В. Маслова 2001, Красних 2010, Красних 2014, Блохина 2017.

² У новим приступима проучавању речника и речничке грађе речник се третира као лингвокултурни феномен, као метајезички текст (в. Каламбет 2007, Демидова 2011, Ансимова 2017: 75).

дијалекатски речници, који начелно нису одражавали само територијално ограничену лексику већ првенствено ону која именује суштинске, културне, духовне реалије руралног живота. Почев од Вуковог *Рјечника* речници српских народних говора репрезентују значајан слој информација лингвистичког карактера које садрже културно-историјске особености српског народа (в. Милосављевић 2019а). Дијалекатски речници у високом степену одражавају културно значајну информацију, садржану у лингвокултурним јединицама, што омогућава актуелност и неопходност проучавања дијалекатских и описних речника с лингвокултуролошког аспекта. Помак ка експлицитнијем антропоцентризму у лексикографском опису дијалекатске лексике огледа се у новијим тематским речницима говора југоисточне Србије Н. Богдановића – *Антропографском речнику* из 2016. и *Пастирском речнику* из 2019. године, у којима су методама традиционалне лексикографије представљене две концептосфере чији је централни елемент човек, у првој, непосредно као базични концепт, у другој, индиректно преко асоцијативне везе са пастирским занимањем као примарном делатношћу носилаца југоисточних српских говора.

1.3. *Идеја о изради дијалекатског лингвокултуролошког речника.* Лингвокултуролошки потенцијал дијалекатске лексике и актуелна знања из дијалекатске лингвокултуролошке лексикографије у источнословенској лингвистици подстакла су нас да размишљамо о састављању лингвокултуролошког речника српских народних говора.³ У системно-структурним речницима речи се описују као јединице лексичког система и језика, док лингвокултуролошки правац за објекат описа узима концепт као интегративну јединицу језика и културе. Наш задатак је предлог концепције лингвокултуролошког речника српског призренског говора и обраде културно маркираних лексичких јединица у таквом речнику. Прва етапа у припреми оваквог речника подразумева инвентарисање културно маркираних јединица у конкретном говору, издвајање културних компонената које их квалификују у речнички корпус, затим њихову тематску класификацију и ситуирање у одговарајућу концептосферу, реконструкцију и интерпретацију концепта у дијалекатској језичкој слици света.

2. Као пример лексикографисања дијалекатских лингвокултурама представимо јединице лингвокултурног концепта *свадба* у српском призренском говору. Материјал је преузет из *Збирке речи из Призрена* Димитрија Чемерицића, који осим језичких садржи и ванјезичке информације, значај-

³ Дијалекатски лингвокултуролошки речници плод су антропоцентричног приступа језичким појавама и актуелни су задатак светске лингвистике са циљем да се издвоје емоционално-вредносне компоненте и специфични елементи регионалне културе који осликавају поглед на свет и културну традицију дијалекатске језичке личности у оквирима националне лингвокултурне концептосфере (в. Ансимова 2014, Ансимова 2015, Красних 2014, Лукјанова 2006, Мадрикова 2011, Олехно Васиљук 2014, Скљаревскаја 2007).

Дијалекатска лингвокултуролошка лексикографија интензивно се развија у томској дијалекатској школи (Агапова, Банкова, Блинова). Идеја прављења дијалекатског речника културолошког правца први пут је била изнета у раду О. И. Блинове 1991, која у потоњим радовима указује на перспективе развоја дијалекатске лексикографије и истиче предности речничког модела представљања народне материјалне и духовне културе (Блинова 2010).

не за нови тип речника. Новина овог истраживања је лексикографски опис културно маркираних лексичких јединица једног народног српског говора у складу са методолошким захтевима антропоцентричке (лингвокултуролошке) лексикографије.

2.1. *Концепт свадбе у српском призренском говору*. Призренски свадбени обичаји чувају рудимент словенске архаичности, али и карактеристичне црте присутне само у локалној традицији, које су видљиве на етнографском и лингвистичком плану. Акциони план српског свадбеног обреда уклапа се у општу словенску традицију, тј. има троделну структуру (в. Илић 2004, Гузеикова 2010, Новоспаскаја/Николић 2012, Златановић 2003, 2012). Схема призренског свадбеног сценарија прати етапе предсвадбене, свадбене и постсвадбене обредне праксе. На лингвистичком плану сценарио је разложен на једноставније когнитивне структуре – фрејмове традиционалних радњи (проводацисање, договор, виђење, венчање, даривање, посете), фрејмове свадбених чинова, фрејмове актера и фрејмове материјалних реалија. Свадбена обредна лексика одражава процесуалну, агентивну и предметну страну ритуала, а изванјезичка сегментација свадбене обредности условила је структуру концепта и констелацију његових концептуалних, семантичких и лексичких елемената у језичкој слици света.

Табела 1. Структура концепта свадба у српском призренском говору

Свадбени обред	Традиционалне радње	Свадбени чинови	Актери свадбе	Материјалне реализе
Предсвадбена фаза	посредовање (<i>извади, запрóси, íска, тра́жи, нéма врéме</i>) испит	<i>бéлeг</i> <i>п́рстен</i>	<i>мисиц'ија,</i> <i>абери'ија.</i> <i>п́рстени'ије</i> <i>мо́мак</i>	<i>бéла пáра</i> <i>ми́цак бéлeг</i> <i>гóл'ем бéл'ег</i> <i>та́вла</i> <i>застра́мáч'а</i> <i>пyсу́ла</i> <i>здрáвица</i> <i>и́нци'ир, вáрак</i> <i>тéл'</i>
Свадба	бојење <i>косе</i> (<i>тура боју</i>) говeње извођење (<i>дáва (гу), дáва се, доведe се</i>) венчање (<i>вeнч'а (се), жéни се, óжени се,</i> <i>пáда у вáтру, мýжи се, úзне се, úзне жéну, úзне мýжа, ту́ри вeнац</i>) даривање подстицање ватре мешање јела на огњишту додиривање верига стављање у на́вe (<i>тура се у нéчвe</i>) пријатељење (<i>опријатéл'и се</i>)	<i>бóја</i> <i>ел'пéзен</i> <i>говeње</i> <i>брáшњо</i> <i>вeнџ</i> <i>рáдос/</i> <i>свáдба</i>	<i>свато́ви</i> <i>младаневé</i> <i>ста/мáнеста</i> <i>/мláда /</i> <i>и'ел'ина</i> <i>младожeња</i> <i>свекрва/ све-крв́ич'е</i> <i>свeкар</i> <i>кúм</i> <i>дeвер</i> <i>деверови́ца</i> <i>мо́мак</i> <i>момкови́ца</i> <i>миждец'ије</i> <i>нако́њч'е</i> <i>сандькч'ије</i> <i>насто́јник</i> <i>ч'ил'ери'ија</i> <i>ашч'ика</i>	<i>барани́ца</i> <i>бурма венч'ани-ца</i> <i>тестeмeл'</i> <i>мeра</i> <i>бóја</i> <i>јeлeк</i> <i>кóлан</i> <i>ми́то</i> <i>тигањи́це</i> <i>дáр</i> <i>чýзма</i> <i>кумо́вски вeнци</i> <i>óван</i> <i>дeвeрски</i> <i>пeшч'ир</i> <i>верига ч'ил'ер</i> <i>бошчáльк</i> <i>завр́зак</i> <i>сандьк</i>
Постсвадбена фаза	вешање свекра и свекрве спаљивање свекрвиних димија сечење зулуфа омивање ногу	<i>п́рвич'</i>	<i>п́рвич'ар</i>	<i>дишeма</i>

2.2. *Лексикографски опис јединица у лингвокултуролошком речнику*. На примеру изабраних репрезентата концепта свадбе у српском призренском говору представимо модел могућег лингвокултуролошког лексикографског описа културно маркираних дијалекатских лексичких јединица. Структура речничке одреднице садржи следеће елементе, где је сваки означен одговарајућим симболом:

Насловна реч

1. граматичка обележја ■
2. етимолошка обележја >
3. семантичка дефиниција ▲
4. лингвокултуролошки коментар*
5. илустрација ^
6. експресивна / симболичка вредност ±
7. парадигматски, синтагматски, деривациони односи §
8. асоцијације →
9. допунска информација ↓

Треба напоменути да не садржи свака јединица све елементе.

бареница пр. 1

■ ж, -е

▲ 1. погача од попареног пшеничног брашна заливена машћу; 2. слатко или слано јело припремљено од масне погаче.

* 1. Бареница је погача која се ломи над невестином главом када по венчању дође у младожењину кућу, свој нови дом. Ломљење баренице вршило се испред кухињских врата као прва у низу обредних радњи везаних за простор кухиње, „за берићет”, са циљем да се невестиним доласком у кућу осигура обиље, здравље и потомство. Ова погача умешена је од брашна за који се везује обред сејања брашна у четвртак пре свадбе.

2. Бареница се као посланица послужује у кући домаћина званицама *на брашњо* (в), односно учесницима у свечаном сејању брашна од којег се припремају свадбене погаче.

3. Бареница се послужује у младожењиној кући за ручак сутрадан по венчању (у понедељак), умешена од истог брашна као претходна. Овај ручак је интиман, коме поред породице и најближих сродника присуствују још и *ч'илери'ија* (в) и *настојници* (в). Током ручка изводе се два обичаја: „вешање” свекра и свекрве и спаљивање свекрвиних димија. За „вешање” ћирелција донесе конопац у собу и веже га за какав клин, на његову заповест неколико мушкараца дограби свекра и вуку га ка конопцу, једни се труде да свекар буде обешен, други не дају, а кад је свекар ипак довучен до конопца, појављује се невеста која га откупљује и спашава. Она љуби руку свима присутнима и свекар је помилован. Исто се понавља и са свекрвом. Затим се приступа спаљивању свекрвиних димија, при чему ћилерција, уз вику, шалу и смех, спаљује свекрвине димије, обично неке старије. Овај ручак има за

циљ да се покаже свету да је *младаневеста* *искочи́ла здрава*, тј. да је чести-та ступила у брак, али и да се невеста разгали после свих узбуђења у вези са свадбом, забрана, ограничења, веровања, враџбина итд. Уколико невеста није „здрава”, овај ручак се не приређује, већ се она враћа родитељима, што је подједнака срамота за обе породице.

4. Бареница се послужије о вечерама које једна другој приређују две опријатељене породице, приликом узајамне измене првих посета после венчања њихове деце. Ова бареница је слатка и меси се од обичног брашна.

± обредни хлеб: симбол берићета, здравља, потомства

§ син. *брашњо*

→ свадба, здравље, берићет; веселје, свечаност; обред „вешање” свекра и свекрве, обред спаљивања свекрвиних димија.

↓ Као масна погача, бареница се припрема на следећи начин: замеси се тесто од пшеничног брашна и кључале посољене воде у које се додаје маст или масло и меси до одређене густине. Тесто се обликује као погача и пече под сачем или у пекари. Карактеристично за бареницу је да се није пекла у црепуљи или под супрашком као обичне погаче.

Тако припремљена масна погача може послужити као основа за послужење у сланој и слаткој варијанти, тако што се искида на комадиће, прелије машћу (маслом) запече и поспе сиром или шећером.

бѣл’ег

■ м, -а

▲ дар који се даје девојци као обележје да је испрошена.

* Дар испрошеној девојци којим се потврђује усмена прошевина преко проводација. За разлику од вереничког испита (*гол’ем бел’ег*), овај се зове и *миџак*, односно *миџк бел’ег*. Садржи: један стари златни новчић средње или мање вредности (*мамудија*), један стари сребрни новчић (*бела пара*) – да вереница доживи дубоку старост и обели као та пара, три зрна пшенице – за *берич’ет* и *наџаку* и да вереница буде увек сита, једну коцку шећера – да вереница буде увек „блага ка шеч’ер” и једну свилену марамицу. Све ово, увијено у мараму, носи проводацика у пратњи једног мушког детета из вереникове породице. У вереничиној кући дарове прима мушкарац и то у бакарној тепсији – да вереници буду трајни као бакар.

Λ *Мисиџ’ика била у Пајанте и однѣла бѣл’ег*. – *От Ч’ифтел’ије пратил’е бѣл’ег мамудију*.

± дуговечност, здравље, берићет, благод, умиљатост, кроткост невесте; трајност брака; потомство.

§ *миџк бел’ег; гол’ем бел’ег / прстен*

→ усмена просидба, проводација

брашњо

■ с, -а

▲ свадбарски обичај сејања брашна у младожењиној кући.

* За ову свечаност слати су, дан раније, позиви *на брашњо* девојкама из родбине, комшилука и пријатељских кућа, тако да се том приликом окупљало око тридесетак званица. Сејало се уз песму, игру и весеље, а код имућнијих домаћина и уз музиканте. Званице певају песме предвиђене за ову прилику. Сејање брашна редом врше све званице, тако да свака од њих посеје одређену количину, а пошто заврши, баца у сито метални новац. Од овако прикупљеног новца домаћини су куповали званицама понеки поклон као успомену: марамицу, сељбену, мафесу, ситни накит. Уколико није прикупљено довољно новца, домаћини сами додају колико је потребно, како не би угрозили углед своје куће. По завршеном сејању се руча (*бареница* (в.)), а потом се до мрака пева, игра и шали. У сејању брашна, поред званица, учествовали су укућани, блиске сроднице и обавезно ручни девер. Свечано сејање брашна у младожењиној кући врши се у четвртак поподне уочи недеље када је свадба.

Λ *Јутре је брашњо у Кикмире. – Викане смо на брашњо у Крсте Мандије. – Девојч'ич'и ми бѐу бѐл'е на брашњо у Матеје Мач'ке. – Цана и Ната су на брашњо у Косте Тетинч'ета.*

§ *бареница*

→ предсвадебно весеље у младожењинином дому; обредна погача.

↓ Брашно просејано овом приликом употребљава се искључиво за: а) прављење баренице за ручак званицама – сејачицама, б) за мешање баренице (масне погаче), која се, пошто млада дође у своју нову кућу, ломи над њеном главом, в) за прављење пита и погача гостима на свадби, г) за прављење погаче на породичном ручку у младожењиној кући, у понедељак након свадбе.

гџви

■ несвр.

▲ стоји непомично, очију оборених ка земљи, са рукама на појасу (о невести).

* По обичајима призренске свадбе, у суботу поподне, пошто се невести оплете елпезан (в.) и пошто обуче невестинску одећу добијену од рода, невеста почиње да говори. Руке су јој прекривене тестељом, скупоценим платном посебно извезеним за ту прилику (*тестемел'* (в.)). Пре него што почну пристизати званице на вечеру и весеље, невеста се одводи у гостинску собу где стоји близу врата, дочекује госте, прима честитке и поклоне и љуби их у руку. Док се званице чаште пићем и мезетлуцима, невеста говори, а кад поседају за софром, прилази званицама по старешинству да се опрости, не проговарајући, и повлачи се на починак. Своју последњу девојачку ноћ невеста не проводи у родитељској кући, већ на спавање одлази код суседа, како би се добро одморила за дан венчања.

Невеста наставља да говори и на дан венчања и још два наредна дана. Након венчања са руку јој се скида тестемелъ.

Четвртог дана по венчању, у среду, она престаје да говори и улази у улогу домаћице, да по обичајима умеси тзв. *слатку погачу*.

Λ *Ајде, мори, поштајте, акшам је вѣч'е, младаневѣста вал'а да се тури да гóви. – Кът сам говѣла, приповѣдала ми је јѣдна мóја врш-накиња, а мóја мáти, ч'бс-ч'бс на ми приц'е и шбпне: „пó дел'е главу”. – У што л'ѣпо говѣше, мило ти је да гу гл'ѣдаш, свѣд нис пѣца што се гл'ѣдáше. – Говѣч'и, теке гу припáде омал'ица. – У мóје врѣме нѣ се говѣло ка сбг што искоч'ија ч'ишит за говѣње.*

± *фиг. 1. а) беспослено седи, стоји, не ради ништа (Гл'ѣдај мори, залудницо, никоју рабóту по куч'е, и не гóви туј ка младаневѣста. – Кад вала да се види рабóта, нѣ се гóви. б) стоји непомично. – Микни ми се, што си се узговѣја, па ми гóвиши више главе). 2. двори, служи, угађа коме, чини коме по вољи (Нѣму нека му гóви мóј дѣда, а нѣ ја. – Говѣла свѣкра, говѣла му кол'ико мóгла, па јóпет не била дóбра снаа. – Гóви, гóви и никъд да угóвиши свѣма у кучу).*

§ *угóви, говѣње*

→ чедност, смерност, понизност невесте; беспосленост; лењост; дво-рење, служење, угађање.

↓ Невеста говори целе прве године брака током породичних свечаности и доласка гостију у кућу, при чему уместо тестемелъа у руци држи свилену, пресавијену мараму у некој јаркој боји.

дишѣма / дѣшѣма

■ ж, -е

> тур. *düşeme*

- ▲ 1. покривач којим се покрива сандук са невестиним даровима;
2. кончани убрус којим млада брише ноге младожењиним укућанима, пошто их, по обичају, опере у прву среду по венчању;
3. врста бошче у коју се увијају невестине ствари, кад она, повремено, иде у свој род у госте.

* Велики прекривач изаткан из два дела спојених чипком од свиле или памука разних боја. Служи за прекривање сандука са невестинском спремом и даровима, који се одмах након венчања преноси из невестине родне куће у младожењину кућу. Она даље служи за стално прекривање тог сандука. Спада у невестинску спрему.

Λ *Дѣшѣма на сáндѣк бѣше гу л'ѣпа, óко да ти стáне. – А дѣшѣму за нóге турѣсте ли у сáндѣк? – Снаа ми иде на гóсте у рóд, па гу дóшла сѣстра да понѣсе дѣшѣму сѣс рѣбу.*

§ *руба-бошч'а*

→ промена статуса

3. *Лингвокултуролошки речник српског призренског говора*. Ово је само нацрт и предлог онога што би могло представљати одредницу лингвокултуролошког речника једног народног говора. Наша је замисао састављање

лингвокултуролошког речника српског призренског говора, чију детаљну концепцију тек треба разрадити и уобличити. Идеја је да буде организован на принципима речника лингвокултурних концепата, при чему бисмо најпре издвојили културне и аксиолошке концепте на дијалекатској језичкој слици света, анализирали лингвокултуролошким методама, а потом лексикографски описали јединице концепта које најупечатљивије одражавају поглед на свет, менталитет и културну традицију призренских Срба с почетка 20. века. Овако конципиран речник обухватао би два сегмента: 1. когнитивно-семантички и лингвокултуролошки опис издвојених културних и аксиолошких концепата и 2. лексикографски опис вербалних репрезентата концепта по датом моделу.

ИЗВОРИ

Чемерикић: Д. Чемерикић, Збирка речи из Призрена. < <http://www.pgris.org/>>

ЛИТЕРАТУРА

- Ансимова 2014:** О. К. Ансимова, Словарь лингвокультурной грамотности: примеры словарных статей, *Вестник ТвГУ*, Серия: Филология (4), pp. 74–79. Cyberleninka. 4. 6. 2021.
- Ансимова 2015:** О. К. Ансимова, Лексикографические решения в описании лингвокультуры: отечественные словари vs зарубежные словари, *Филология и культура*, №4(42), 24–27. Cyberleninka. 4. 6. 2021.
- Ансимова 2017:** О. К. Ансимова, Семантизация лингвокультурных единиц в толковых словарях русского языка, *Вестник Вятского государственного университета*, 75–80. Cyberleninka. 4. 6. 2021.
- Блинова 2010:** О. И. Блинова. Концепция Словаря образных единиц сибирского говора, *Вестник Томского государственного университета*, №3(11), 6–14. Cyberleninka. 1. 6. 2021.
- Блохина 2017:** Е. Н. Блохина. *Диалектная лексика как средство отражения культуры региона: на материале среднебаварского диалекта Верхней Баварии*, Автореферат диссертации. <<https://www.dissercat.com/content/dialektnaya-leksika-kak-sredstvo-otrazheniya-kultury-regiona-na-materiale-srednebavarskogo-d>> 18. 3. 2020.
- Богдановић 2016:** Н. Богдановић, Антропографски речник југоисточне Србије, *Српски дијалектолошки зборник*, LXIII, Београд: Институт за српски језик САНУ, 3–275.
- Богдановић 2019:** Н. Богдановић, Пастирски речник југоисточне Србије, *Српски дијалектолошки зборник*, LXVI/2. Београд: Институт за српски језик САНУ, 640–739.

- Гузиекова 2010:** С. М. Гузиекова, Свадба как особый лингвокультурный концепт, *Культурная жизнь Юга России*, N. 4 (38), 97–98. Cyberleninka. 12. 6. 2021.
- Демидова 2011:** К. И. Демидова, Диалектная лексика как источник изучения диалектной языковой картины мира, *Вестник Южно-уральского государственного университета*, Серия: лингвистика, № 22, 6–9. Cyberleninka. 10. 3. 2020.
- Златановић 2003:** С. Златановић, *Свадба – прича о идентитету: Врање и околина*, Београд: Етнографски институт САНУ.
- Златановић 2012:** С. Златановић, Свадба, традиционални женски костим и идентитетски дискурси српске заједнице југоисточног Косова, *Гласник Етнографског института САНУ*, LX/2, Београд, 89–105.
- Илић 2004:** М. Илић, *Обредни текст: Телесна мана у јужнословенским предсвадбеним и свадбеним обредима иницијације жене*, Магистарска теза одбрањена на Филолошком факултету Универзитета у Београду.
- Каламбет 2007:** Е. В. Каламбет, *Проявления антропоцентризма в современной отечественной лексикографии: на материале лингвистических словарей*, Авропед. дисс. <https://www.dissercat.com/content/proyavleniya-antropotsentrizma-v-sovremennoi-otechestvennoi-leksikografii-na-materiale-lingv> 1. 6. 2021.
- Красних 2010:** В. В. Красных, Некоторые базовые понятия лингвокультурологии, *Русский язык: Исторические судьбы и современность*, Москва: Изд-во Моск. ун-та, 659–660. Cyberleninka. 3. 3. 2020.
- Красних 2014:** В. В. Красных, Основные проблемы описания словаря и грамматики лингвокультуры (психолингвокультурологический подход), *Проблемы истории, филологии, культуры*, № 3(45), Москва: Изд-во Магнитогор. гос. ун-та, 19–22. Cyberleninka. 3. 3. 2020.
- Лукјанова 2006:** Н. А. Лукьянова, Лингвокультурология в системе современной российской лексикографии (90-е гг. XX – начало XXI), *Техне grammatike (Искусство грамматики)*, Вып. 2, Новосибирск, 303–326.
- Мандрикова 2011:** Г. М. Мандрикова, Основные положения антропоцентрической лексикографии, *Мир науки, культуры, образования*, № 2(27), 8–12. Cyberleninka. 1. 6. 2021.
- Маслова 2001:** В. А. Маслова, *Лингвокультурология*, Москва: Академия.
- Милосављевић 2017:** Т. Милосављевић, Лексика српског призренског говора, *Српски дијалектолошки зборник*, LXIV, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Милосављевић 2019:** Т. Милосављевић, Концепт судбине на косовско-метохијској језичкој слици света, *Исходишта*, 5, Темишвар – Ниш: Западни универзитет – Савез Срба у Румунији – Филозофски факултет, 299–310.
- Милосављевић 2019а:** Т. Милосављевић, Концепт гостопримство у језичком сазнању српског народа (на примерима из Вукове грађе), *Савремени токови у науци о језику и књижевности*, Тематски зборник радова са осмог међународног научног скупа Наука и савремени универзитет, (ур. М. Јањић), књига 2, Ниш: Филозофски факултет, 299–310.

- Милосављевић 2020:** Т. Милосављевић, Лингвокултурни концепт неге и улепшавања тела у језичком сазнању призренских Срба, у: ур. Снежана Гудурић, Биљана Радић-Бојанић, Предраг Мутавић, *Језици и културе у времену и простору IX/1*, Нови Сад: Филозофски факултет, 43–57.
- Новоспаскаја/Николић 2012:** Н. В. Новоспасская, Милина Николич, Концепт свадба в русском и сербском языках, *Вестник РУДН*, серия Теория языка. Семиотика. Семантика, No 2, 32–37. Displayer. 4. 6. 2021.
- Скљаревскаја 2007:** Г. Н. Скляревская, Антропоцентрическая лексикография: идеи и практика, *Мир русского слова и русское слово в мире, Проблемы фразеологии. Русская лексикография: тенденции развития*, Санкт Петербург, 525–530. Pureportal.spbu.ru. 4. 6. 2021.
- Олехно Василук 2014:** J. Olechno-Wasılık, Лингвокультурная лексикография: лингвострановедческие и лингвокультурологические словари, *Rocznik Instytutu Polsko-Rosyjskiego*, nr 2, 44–56. Bzhum.muzhp.pl. 1. 6. 2021.

Tanja Milosavljević

THE APPLICATION OF THE ANTHROPOCENTRIC PRINCIPLE IN DIALECTICAL LEXICOGRAPHY

Summary

The aim of this paper is to apply in practice the existing knowledge from the dialectal linguacultural lexicography of Slavic linguistics to Serbian dialectal lexicography, that is, to propose a conception of a linguacultural dictionary of the Serbian speech of Prizren and the analysis of the culturally marked lexical items in such a dictionary. Items with a cultural component of meaning from the sphere of spiritual culture were singled out – representatives of the linguacultural concept of the *svadba*, with the aim of presenting the mentality and tradition of a specific dialectal persona. The material was taken from the *Zbirka reči iz Prizrena* by Dimitrije Čemerkić, which in addition to linguistic, also contains non-linguistic information, important for this new type of dictionary. The novelty in this study is the lexicographic description of culturally marked lexical items of a folk speech of Serbia. The model of a lexicographic description of certain words-concepts from the domain of a traditional Serbian Prizren wedding was presented (*barenica, béleg, góvi, dišéma / dišéma*), as well as an example and proposal of a possible linguacultural lexicographic detailing of the dialectal linguacultures. Our idea is to compile a linguacultural dictionary of the Serbian speech of Prizren which would consist of two segments: 1. a cognitive-semantic and linguacultural description of the cultural and axiological concepts identified on the dialectal linguistic image of the world, and 2. a lexicographic description of the units of a concept which most poignantly reflect the construal of reality, psychology, and the cultural tradition of the Prizren dialect linguistic persona from the beginning of the 20th century as part of the national linguacultural conceptsphere.

Key words: anthropocentrism, linguacultural dialect dictionary, the Serbian speech of Prizren, the concept of a wedding.